

ЩОДО ФАКТОРІВ УПРАВЛІННЯ ФІСКАЛЬНОЮ ПОЛІТИКОЮ У РЕГУЛЮВАННІ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Стаття присвячена теоретико-методичним проблемам дослідження факторів впливу державного регулювання процесів розподілу доходів. Аналізується ефективність державного регулювання макроекономічних процесів.

Статья посвящена теоретико-методическим проблемам исследования факторов влияния государственного регулирования процессов распределения доходов. Анализируется эффективность государственного регулирования макроэкономических процессов.

The article is devoted to the theoretical-and-methodical problems of research of factors of influencing the state regulation of the processes of distribution of profits. The efficiency of the state regulation of macroeconomic processes is analyzed.

Визначаючи те, що фінанси – це система економічних, грошових й інших видів виробничих відносин, виникає необхідність дослідження особливостей, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням різномірних форм коштів, як централізованих, так і децентралізованих, які виконують завдання економічного відтворення держави. Економічне обґрунтування технології бюджетного процесу та визначення проблем вітчизняної бюджетної практики повинно виявляти концептуальні спрямування наукового пізнання щодо факторів впливів на економічні параметри, глибину методологічних розрахунків, вагомість якісних та кількісних показників, їх питому вагу у сукупності впливів на стабільність стану економічної системи в цілому.

Обґрунтування факторів управління фінансовою політикою якраз і відіграє особливу роль у процесах, які визначають якість бюджету, прояв стабілізуючих дій економічної політики, досконалість, відповідальність та суб'єктивні впливи на проведення сталої політики відтворення.

Слід відмітити, що на сьогодні одним із основних джерел фінансових ресурсів у проведенні податкової політики є так звана фінансова політика. Ця політика має свої особливості проведення та виявляється через деякі форми й змістову обґрунтованість. Сама ж така фінансова політика має назву дискреційної фінансової політики. Разом з тим вона може бути стимулюючою й стримуючою.

Стимулююча дискреційна фінансова політика застосовується, в основному, у періоди спаду економіки та передбачає:

- збільшення державних витрат;

- зниження податків;

- сполучення зростання державних витрат із зниженням податків (з урахуванням того, що мультиплікаційний ефект збільшення державних витрат більше, ніж мультиплікаційний ефект зниження податків).

Проведення такого роду політики забезпечує скорочення падіння виробництва, що важливо, але за рахунок дефіцитного фінансування.

Застосування стримуючої дискреційної фінансової політики проводиться в умовах інфляційного зростання й припускає такі заходи державного впливу, як:

- зменшення державних витрат;
- збільшення податків;

- сполучення скорочення державних витрат із зростаючим оподаткуванням (з урахуванням того, що мультиплікаційний ефект зменшення державних витрат більше, ніж мультиплікаційний ефект зростання податків).

Така державна політика орієнтується вже на позитивне сальдо бюджету.

До того ж, механізм дискреційної фінансової політики досить простий. Але, оскільки у реальній економіці діють паралельні й різноспрямовані, а часом непередбачувані фактори, то вироблення оптимальної фінансової політики – завдання гранично складне.

Поряд із дискреційною фінансовою політикою важливу роль у регулюванні економіки відіграє так звана автоматична фінансова політика, або політика автоматичних (вбудованих) стабілізаторів.

Як свідчить світовий досвід, податки – це найбільш демократичний спосіб економічного регулювання, оскільки вони автоматично реагують на зміни економічного стану, виконуючи

при цьому важливу стабілізуючу роль в економічній діяльності, без необхідності прийняття будь-яких заходів з боку уряду. Наприклад, у разі «перегріву» кон'юнктури, відбувається підвищення обсягів національного доходу. При наявності ж прогресивно побудованої шкали оподаткування, розміри виплат до бюджету зростають, що стримує економічну активність. Крім того, обсяги державного бюджету, які збільшуються, дозволяють, за допомогою проведення соціальної політики, підняти рівень споживання малозабезпечених прошарків населення, й тим самим збільшити сукупний попит, зближуючи його із зростаючою сукупною пропозицією.

В умовах погіршення кон'юнктури, відбуваються зворотні дії – податкові надходження автоматично скорочуються, сума вилучення доходів зменшується, тобто відбувається поступове збільшення купівельної спроможності в цілому в економіці, що стримує економічний спад.

Але для того, щоб спрацював такий механізм, необхідним видається й відповідна оперативна реакція податкової системи на кон'юнктуру, що можливо відобразити через показник еластичності податкових надходжень.

Такий показник розраховується, як відношення процентних (або абсолютних) змін податкових надходжень до процентних (або абсолютних) змін національного доходу. Наприклад, в економіці ФРН ступінь податкового реагування складає 1,5. Це означає, що підвищення, або зниження національного доходу на 1 % обумовлює зростання або скорочення сум надходжень від податків у 1,5 %.

Найбільшою еластичністю, відповідно, й самою високою значимістю в регулюванні оподаткування володіє прибутковий податок, завдяки своїй прогресивній шкалі. Трохи слабкіше ці властивості виявляються в податку на прибуток, оскільки його шкала має слабку прогресію. Еластичність податку з обороту відмічається середнього рівня. Податок на майно має низьку еластичність, оскільки його база не пов'язана із кон'юнктурними коливаннями, отже шкала пропорційна, а рівень обкладання низький.

Можливо зробити узагальнення того, що ступінь реакції усієї податкової системи на кон'юнктуру залежить від того, яку питому вагу в ній займають окремі види податків. Вважається, що ефективною кон'юнктурно-стабілізуючою дією система володіє тоді, коли рівень її еластичності дорівнює одиниці. Це відбувається, якщо в податковій системі достатньо високе значення прибуткового податку й податку на прибуток. Ось чому в розвинених країнах серцевину податкової системи складають податки на доходи, прибуток та оборот. Вони є найбільш ефективними вбудованими стабілізаторами. Слід також відмітити, що до автоматичних стабілізаторів відносяться й система допомоги з безробіття, різні соціальні виплати, програми щодо підтримки незаможних прошарків населення і т.ін., які перешкоджають різкому скороченню сукупного попиту навіть у періоди економічного спаду. В періоди підйому та скорочення безробіття виплата різних видів грошових допомог або припиняється, або зменшується, що, відповідно, стримує сукупний попит.

Політика автоматичних (вбудованих) стабілізаторів та дискреційна політика, які разом складають загальну фіскальну політику, активно використовуються розвиненими країнами для ефективного регулювання макроекономічних процесів, що слід відмітити, як важливі фактори управління й регулювання процесів продуктивної економічної політики.

БІБЛЮГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Базилевич, В. Д. Державні фінанси [Текст]: навч. посібник / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик; за заг. ред. В. Д. Базилевича. – К.: АТІКА, 2002. – 368 с.
2. Василик, О. Д. Теорія фінансів [Текст] / О. Д. Василик. – К.: Основи, 2002. – 547 с.
3. Власюк, В. Є. Важелі управлінських впливів на проведення фінансово-кредитної політики [Текст]: монографія / В. Є. Власюк. – Д.: Вид-во ДНУЗТ, 2006. – 268 с.
4. Мельничук, С. І. Державному бюджету – економічне обґрунтування [Текст] / С. І. Мельничук // Фінанси України. – 1999. – № 11 (99). – С. 12-23.

Надійшла до редколегії 24.09.2008.